

INDHOLDSFORTEGNELSE

INDLEDNING	1
METODE	2
UNDERSØGELSENS FORLØB OG BESTANDDELE	4
VALIDITET	6
ETISKE OVERVEJELSER	7
DOKUMENTANALYSE	8
VALG AF DOKUMENTER	9
ANALYSE	9
DELKONKLUSION.....	10
OBSERVATION AF ØVELSESTIME	11
METODISKE OVERVEJELSER.....	11
ANALYSE	14
DELKONKLUSION.....	19
INTERVIEW	19
INTERVIEWDESIGN OG ANALYSE	19
ANALYSE	22
DELKONKLUSION.....	23
PRAKTISK FORLØB	24
KONKLUSION	25
LITTERATURLISTE	26
BILAGSFORTEGNELSE	26

Opgaven indeholder ca. 55186 tegn, ekskl. litteraturliste og bilagsfortegnelse.

Ansvar for opgavens skriftlige indhold er som følger:

Mathias Vestergaard Jakobsen	pp. 1-6
Kasper Hedegård Schiølin	pp. 7-12
Janus Novak Olesen	pp. 13-18
Lasse Knud Damgaard	pp. 19-24.

Konklusion, bilag, indholdsfortegnelse, forside, litteraturliste og bilagsfortegnelse er fælles ansvar.

Indledning

Denne rapport indeholder en kvalitativ undersøgelse af et begrænset udsnit af studiet Informationsvidenskab på Aarhus Universitet og er udformet som del af kurset "Informationsvidenskabelig metode" i efteråret 2006. Ifølge opgaveformuleringen skal rapporten tænkes at udgøre en evaluering af uddannelsen udformet på foranledning af institutledelsen. Undersøgelsen kunne således på et konceptuelt plan tænkes at være erhvervet via et eksternt konsulentbureau, undervisningsministeriet eller lignende. For os er det således en relevant øvelse i at applicere de kvalitative forskningsmetoder, vi har tilegnet os i undervisningen, gennem en konkret analyse. Grundet dette heuristiske formål vil rapporten indeholde en betydelig mængde metodiske overvejelser, mens det teoretiske grundlag for disse metoder og analysemodeller ikke vil være i fokus. I forlængelse af dette fokus på metode, suppleres selve evalueringen med en mindre refleksionsrapport, der beskriver videnskabsteoretiske problemstillinger vi har fundet relevante i forbindelse med undersøgelsen og opgavens udformning. Se bilag 5.

Motivation og afgrænsning

Grundet opgavens omfang kan den kun behandle et begrænset udsnit af uddannelsens aktiviteter. Vi har derfor valgt at afgrænse evalueringen til at undersøge den rolle øvelsestimer spiller på Informationsvidenskab for førsteårsstuderende. Disse øvelses- eller instruktortimer - hvor der arbejdes uddybende med stoffet fra forelæsninger eller med supplerende stof - har på Informationsvidenskab et betydeligt omfang i forhold til mange andre humanistiske uddannelser ved Aarhus Universitet, hvor sådanne timer ofte slet ikke findes. Vi mener derfor at øvelsestimernes betydning for det Informationsvidenskabelige studie er et interessant område for evaluering. Særligt mener vi at øvelsestimerne muligvis kan spille en vigtig rolle for nye studerendes entré på studiet og dermed også på længere sigt for studiets sociale og faglige strukturer. Det kunne naturligvis i denne forbindelse være interessant at tilføjer rapporten et komparativt element og sammenligne med andre humanistiske studier, men dette ligger ikke inden for opgaveformuleringens motivation af evalueringen. Begrundelsen for at det netop er førsteårsstuderende vi vil studere er at disse, for det første har en umiddelbar tilgang til øvelsestimer, idet de endnu ikke har en fastlagt arbejdsgang og tillæringsvaner, og for det andet vores tidligere nævnte antagelser af at, oplevelsen af øvelsestimerne har betydning for de studerendes entre på studiet og måske vil præge resten af deres studie tid.

Problemformulering

Den foreliggende opgaveformulering og de ovenfor beskrevne afgrænsninger og antagelser kan formaliseres i følgende problemformulering for opgaven:

Det er opgavens formål at undersøge, hvilken betydning de instruktorstyrede øvelsestimer har for førsteårsstuderende på Informationsvidenskab. Særligt undersøges opfattelsen af øvelsestimerne arbejdspraksis i forhold til tilegnelsen af det faglige stof samt hvorvidt øvelsestimerne har funktioner eller værdier som rækker ud over det rent faglige.

Rapportens struktur og indhold

Under løsningen af dette problem vil metodologiske valg og overvejelser beskrives. Dette både for at redegøre for undersøgelsens validitet og pga. den faglige kontekst opgaven er udformet i. Således vil der i besvarelsen af problemstillingen anvendes en række forskellige analyse- og dataindsamlingsmetoder. Disse diskuteres og motiveres i det efter dette følgende afsnit, sammen med en beskrivelse af det praktiske undersøgelsesforløb og en diskussion af etiske problemstillinger. Metode afsnittet argumenterer overordnet for en tredelt dataindsamlingsproces, hvorigennem der opnås en stadig dybere forståelse af det studerede felt. De tre momenter af undersøgelsen er dokumentanalyse, observation og interview og beskrives hver for sig. Til hvert af disse afsnit er knyttet specifikke metodologiske overvejelser omkring undersøgelse og analyse, beskrivelse af undersøgelsesforløb samt kondensering og analyse af den indsamlede empiri. Bemærk at den færdige rapport benytter den samlede data mængde, på den måde vi finder passende for at fremstille den endelige besvarelse af problemformuleringen, og ikke har til formål at illustrere den grundlæggende indsamlingsproces som beskrives i metode afsnittet. Således inddrages der fx interview data i forbindelse med dokumentanalyse, selv om vi vil argumentere for, at dokumentanalysen udgør et fundament for forståelsen af undersøgelsens interview.

Metode

Undersøgelsen af den beskrevne problemstilling er som nævnt bundet til kvalitativ metode af opgaveformuleringen. Der kan imidlertid fremdrages en række argumenter for at dette faktisk også er den mest fordelagtige tilgang til at producere substantielle og meningsfulde svar på spørgsmålene. Indledende må fremdrages det forhold, at vi fundamentalt set ønsker at

undersøge hvilken betydningen en bestemt social praksis har for en gruppe af individer. Vi har som nævnt antagelser om at de studerende måske lægger flere og andre værdier i øvelsestimerne end de rent faglige. Disse idéer er naturligvis påvirket af vores egne erfaringer, som studerende på Informationsvidenskab der har deltaget i samme art øvelsestimer, og består helt basalt i den indsigt at øvelsestimer netop udgør en social praksis, som er stærk forskellig fra den envejskommunikation der præger en typisk forelæsningsituation. Vi har således i udgangspunktet mulighed for at foretage en kvantitativ analyse, fx via en spørgeskemaundersøgelse, af studerendes holdning til en række emner som er defineret af os selv. Dette vil imidlertid være problematisk både i forhold til vores egen forudindtagethed i udformningen af spørgsmål og brugbarheden af de svar der kunne følge af et prædefineret skema. Ligeledes vil vi være afskåret fra at opdage nye meninger og holdninger blandt de studerende, som er os ubekendte. Her vil kvalitativ undersøgelse være mere fordelagtig for tilblivelsen af ny og substantiel viden. Uwe Flick begrundet bl.a. dette med at kvalitative metoder "in order to do justice to the diversity of everyday life [...] are characterized by openness towards their subjects" i studiet af "the practices and interactions of the subjects in everyday life."¹ Det er som sagt netop disse praksisser og interaktioners betydningen for de studerende, vi ønsker at afdække.

Ligeledes centralt for valget af undersøgelsesmetode er at det – jf. problemformuleringen – ikke er formålet at undersøge en hypotese som det ofte er tilfældet i kvantitativ analyse. I stedet vil vores tilgang være åben over for alle mulige betydninger, værdier og funktioner som de studerende tillægger øvelsestimer. Vores problemformulering kan siges at indeholde en skjult og svag hypotese, idet vi vil undersøge hvorvidt øvelsestimerne har "funktioner eller værdier som rækker ud over det rent faglige", men i fald dette opfattes som en hypotese, må den siges at være så svag, at netop den åbne kvalitative tilgang er den mest fordelagtige måde at teste den på. Tog vi, som foreslået indledende, udgangspunkt i vores egne erfaringer med øvelsestimer, ville en kvantitativ undersøgelse muligvis have været fordelagtigt, om end den ikke kunne have demonstreret mere end validiteten af vores egne forestillinger uden at tilvejebringe ny viden.

¹ Flick, 2006, p. 15

Undersøgelsens forløb og bestanddele

Målet for vores undersøgelse er altså gennem det kvalitative analytiske arbejde med det studerede felt, at opdage og formulere ny viden, eller om man vil - teorier om betydningen af den afgrænsede sociale praksis som udgør øvelsestimer på Informationsvidenskab.² For at nå dette vil vi gradvist opbygge en større viden der danner grundlag for forståelsen af de studerendes subjektive synspunkter. Dette kan sammenlignes med den cirkulære proces som bruges i skabelsen af grounded theory, om end undersøgelsens begrænsede omfang gør at vi kun i ringe grad vil have mulighed og brug for at gennemgå en egentlig cirkulær proces.³ Det centrale er at vi gradvist etablerer en viden om det undersøgte emne, som skal lede os i undersøgelsens videre forløb. Konkret vil vores undersøgelse bestå af tre momenter.

Dokumentanalyse

Som del af en uddannelse på Aarhus Universitet eksisterer øvelsestimerne i en institutionel kontekst og de kan således forventes på den ene eller anden måde at være omgivet af en række formelle dokumenter, som beskriver dem eksplicit, implicit eller slet ikke. Studiet af sådanne dokumenter vil bidrage til en forståelse af den sociale virkelighed som den institutionelle kontekst udgør for øvelsestimerne.⁴ Idet konteksten er en uddannelsesinstitution kan det forventes at dokumenterne primært vil vedrører timernes faglige indhold og formål. Da vi netop ønsker bl.a. at undersøge hvorvidt øvelsestimerne har funktioner der går ud over dette, vil en analyse af de formelle forhold der omgiver dem kunne tjene som reference for undersøgelsens videre forløb.

Observation

Sammen med dokumentanalysen vil observation af øvelsestimer udgøre vores fundamentale forståelse af emnet, som er nødvendig for analysen af de studerendes holdninger. Det er vores intention at få adgang til disse holdninger gennem efterfølgende interviews.

Grundet praktiske, temporale omstændigheder har vi været nødt til at foretage observationen af øvelsestimen før vi foretog interviews. I den forbindelse bør nævnes mulighed af, at vores interviews bliver styret af de foregående observationer af den givne øvelsestime. Omvendt kan man også forestille sig, at observationen ville være meget givtig, hvis interview var

² Flick, 2006, p. 98

³ Flick, 2006, pp. 98-101

⁴ Flick, 2006, pp. 248-250

afviklet og analyseret forudgående, således at vi kunne rette vores opmærksomhed mod de tematikker der blev nævnt af interviewets informanter.

Med hensyn til det første mener vi at interviewets temaer bevæger sig på et så overordnet plan at de kun i begrænset omfang vil referere til den specifikke øvelsestime, og at der således er lille chance for at informanterne vil opleve at spørgsmål leder direkte hen på den observerede øvelsestime. Tematisering af den specifikke observerede øvelsestime, eventuelt gennem et direkte spørgsmål, giver dog mulighed for en validering af vores observationer. Dette altså ved at informanterne kan beskrive, hvorledes de oplevede den observerede øvelsestime i forhold til øvrige øvelsestimer, hvilke aspekter der var afvigende m.v. En sådan validering, perspektivering eller uddybning af det observerede skal ikke ses som et mål i sig selv, men som en mulig positiv sideeffekt af at interviewet er placeret efter observationen. Vores egen stilling som studerende, der selv har deltaget i øvelsestimer meget lig dem der her er under studie, betyder også at en forudgående opfriskning, afretning og korrektion af vores erindringer om timernes forløb vil bidrage positivt til undersøgelsen validitet. Alternativt kunne det forestilles at undersøgelsen og særligt dennes interview del, ville blive farvet af vores mere eller mindre vage erindringer om førstesemester øvelsestimer. I forhold til brugen af interviewets temaer under observationen er det primære forhold at observationen skal tjene som referenceramme for interviewet og som dokumentation af den konkrete sociale situation vores analyse tager udgangspunkt i. Havde formålet været en analyse af øvelsestimen i sig selv, fx det konkrete faglige indhold, kunne det have været fordelagtigt at have interviewet som referenceramme for observationen.

Interviews

Med udgangspunkt i den forståelse af øvelsestimer der er opbygget gennem dokumentanalyse, observation og vores egen tidligere deltagelse som studerende, vil vi interviewe et antal første års studerende. Formålet er at få et indblik i hvordan øvelsestimer opleves af de studerende og hvilke forbindelser de studerende laver mellem øvelsestimer og andre elementer af studiet. Ellers sagt på en anden måde; hvordan den studerende placerer den sociale praksis øvelsestimer i den bredere sociale verden som studiet Informationsvidenskab udgør. Den studerende vil både være påvirket af øvelsestimernes faktiske forløb, men opfattelsen af og holdningen til øvelsestimen er også påvirket af diskussioner med andre studerende.

Det er denne subjektive opfattelse vi i undersøgelsen interesserer os for, da det er denne opfattelse der er mest afgørende for opfattelsen af øvelsestimerne ekstraraglige betydning, som er evalueringens særlige fokuspunkt. Vi er altså i denne del af undersøgelsen kun i mindre grad interesserede i hvordan øvelsestimen faktisk foregår, om end de studerendes beretninger herom som nævnt kan tjene som validering af vores observationer.

Validitet

En velkendt måde at sikre validitet i kvalitative undersøgelser, knytter sig til begrebet triangulering. Det er en metafor hentet fra landmålerens værktøjskasse, hvor korrektheden af en given position udmålt fra to punkter kontrolleres ved at lave en kontrolmåling til et tredje punkt. Grundlæggende handler triangulering om at kombinere flere metoder, teorier, data sæt eller observatører i undersøgelsen af de samme subjekter og derved opnå større sikkerhed omkring undersøgelsens resultater.⁵ Metode triangulering kan naturligvis bestå i brugen af både kvalitative og kvantitative metoder, men også udelukkende i brugen af forskellige kvalitative metode, hvilket vi som nævnt indledende er begrænset til i nærværende opgave.⁶

Vores undersøgelse kan overordnet siges at benytte en begrænset form for kombineret triangulering af metoder og data. Metode-triangulering fremgår af den ovenfor beskrevne brug af både interviews, observation og dokumentanalyse. Der er ikke tale om nogen særlig stringent brug af triangulering, idet vi ikke direkte studerer ét afgrænset felt (fx den konkrete øvelsestime) ved brug af forskellige metoder, men som nævnt bruger forståelsen fra de forskellige metoder til at opbygge en overordnet beskrivelse af den sociale praksis som øvelsestimerne udgør. Denne må studeres både ved både at observere og interviewe, hvilket udgør en triangulering der oplagt giver en højere grad af sikkerhed, end hvis vi blot havde konkluderet på en af delene. Dokumentanalyse bevæger sig på et mere overordnet plan, men kan inddrage flere dokumenter, altså data-triangulering.

Validiteten af undersøgelsens enkelte bestanddele kan også øges hver for sig. Observationsdelen kan data-trianguleres ved fx at foretage flere på hinanden følgende observationer eller sprede observationer over flere forskellige hold. Ligeledes kan den enkelte observation validere ved triangulering af

⁵ Flick, 2006, pp. 389-390

⁶ Flick, 2006, p. 33

observatører. Endvidere kan de opnåede resultater valideres direkte med de studerende. Observation af flere hold eller over flere gange har ikke været muligt grundet undersøgelsens placering i slutningen af semesteret, hvor vi kun har haft mulighed for at observere den sidste øvelsestid. De to andre metoder diskuteres i afsnittene om observation og interview.

I undersøgelsens interview del kan data trianguleres ved at interviewe flere informanter, evt. som del af det samme interview, eller ved at interviewe de samme informanter over flere gange med forskellige metoder. Under det enkelte interview kan der være flere observatører eller interviewere til at stede, altså triangulering af forskere. De specifikke overvejelser i forbindelse med interview diskuteres i afsnittet om interview.

Med hensyn til teoretisk triangulering, så er dette ikke fundet relevant, da opgaven ikke er af teoretisk art. For en overordnet videnskabsteoretisk diskussion og perspektivering af undersøgelsen, og af forhold omkring validiteten af kvalitativ analyse generelt, se bilag 5.

Etiske overvejelser

Da vores opgave ikke er tvunget til at skulle bedømmes af en etisk komite eller forfølge særlige etiske koder eller standarder har vi ikke forholdt os til sådanne formalia. Vi har dog grundet opgavens heuristiske formål fundet det vigtigt at inddrage forskellige uformelle etiske overvejelser omkring vores kvalitative undersøgelser. Således havde vi før vi gik i gang med vores observation og interviews forskellige diskussioner omhandlende etiske aspekter ved at observere og interviewe. Vi fandt det bl.a. nødvendigt at informanterne måtte have muligheden for at sige sig fri for at blive observeret. Disse kunne fx føle at deres egen personlige indsats blev overvåget og at man efterfølgende skulle stå til regnskab for sin (evt. manglende) indsats. Oplægsgruppen kunne ligeledes føle at deres indsats blev bedømt, nu ikke kun af en instruktør men, af hele fire fremmede og ældre studerende. Til sidst kunne instruktoren – som i dette tilfælde var en studerende fra vores eget hold – føle et ubehag ved vores tilstedeværelse. For at løse dette beskrevne etiske dilemma fandt vi at vores potentielle observationsdeltagere måtte informeres om vores projekt, endda så udtømmende at alle mulige misforståelser var forsøgt foregrebet. Her opstår selvfølgelig et dilemma, idet man ved at informere om undersøgelsen risikerer at informanterne med deres viden om projektets indhold kunne have interesse i at dreje resultatet i en bestemt retning. Dette er et forhold der ifølge Flick er uundgåeligt og derfor må forskerrollen altid medregnes som en aktør i undersøgelsen. De misforståelser vi forestillede os kunne opstå var

som nævnt ubehag ved overvågning, anonymitetsforhold etc. På baggrund af beslutning om forud at informere informanterne opstod et andet etisk dilemma, nemlig denne informations form. Vi fandt frem til at vi her havde to muligheder. En mulighed var, mundtligt, at informere informanterne om projektet ved en forelæsning eller en øvelsestid før at selve observationen skulle finde sted. En anden mulighed var at udsende en mail hvori projektet var beskrevet. Vi valgte den sidste mulighed pga. denne informationsforms anonymitet og fordi at mange kunne finde det pinligt eller flovt at sige foran sine medstuderende at man ikke brød sig om at blive observeret. Ligeledes meddelte vi også de informanter der deltog i interviews om anonymitetsforholdene ved projektet. Dog var dette ikke et stort dilemma da informanterne havde meldt sig frivilligt efterfølgende vores observation og derfor højst sandsynligt havde læst vores mail og altså bekendte med forholdene. Hvor der i rapporten og dens bilag er anonymiseret er dette markeret med hårde parenteser, således at fx "Jeg synes Hans Henrik er lækker" erstattes af "Jeg synes [instruktors navn] er lækker." Således anvender vi identitetssløring for at sikre informanternes anonymitetsforhold. For at gøre anonymiteten endnu bedre kunne man også forestille sig at man efter endt undersøgelse og opgaveskrivning destruerede alt materiale hvori informanterne på denne eller hin måde giver sig til kende. Ligeledes kunne man forestille sig at opbevare interview og observationsmaterialet i mere sikre omgivelser som fx en krypteret, og derfor sværttilgængelig, database. Vigtigst må dog være at alle involverede parter er bekendt om forholdene hvilket selvfølgelig yderligere kunne have været sikret med en formel juridisk kontrakt hvor alle parter tilkendegav deres accept i form af underskrifter. Men da denne opgaves indhold og formål ikke på nogen måde kan siges at være af kompromitterende eller kontroversiel art har vi ikke set os nødsaget til at anvende nogle af disse sidstnævnte muligheder. Vi finder således at vores anonymitetssikring, information og meddelelsesform har været tilstrækkeligt for gennemførelsen af en lødig og moralskforsvarlig undersøgelse.

Dokumentanalyse

I næsten alle institutioner og organisationer produceres der utallige dokumenter, som beskriver forskellige forhold omkring mennesker, situationer etc. I følge Flick kan det understøtte en kvalitativ analyse at være i besiddelse af og anvende sådanne dokumenter i en analysesammenhæng. Dokumenter kan være af forskellig art, fx formålsparagraffer, årsrapporter,

fødselsattester, dagbøger etc. og kan altså tjene et komparativt og komplementerende formål i forhold til observations- og interviewdata.⁷

Valg af dokumenter

I vores tilfælde finder vi det anvendeligt at benytte studieordning for bacheloruddannelse i Informationsvidenskab, version 3 af 8. August 2005, da det er under denne, at vores informanter er indskrevet. Studieordningen er et juridisk dokument, hvori alle studiets formelle formål og krav er afdækket og man kan således slå op under fx faget Teknologihistorie og få oplyst de præcise forhold om fx eksamensbestemmelserne. Den er formuleret af studienævnet i overensstemmelse med universitetsloven af 4. juli 2003 og bekendtgørelse nr. 338 af 6. maj 2004. Valget af studieordningen kan metodologisk begrundes med henvisning til de fire kriterier (autenticitet, troværdighed, repræsentativhed og meningsfuldhed) der stilles for valg af dokumenter hos Flick og som studieordningen altså lever op til.⁸

Endvidere vil være fordelagtigt at anvende interview og observationsdata overfor studieordningen under evalueringsprocessen, da vi således kan se hvilke dele af studieordningen der realiseres og arbejdes med i øvelsestimerne.

Analyse

I studieordningen skelnes der under hvert enkelt fag imellem kvalifikationer og kompetencer som den studerende skal besidde efter gennemførelse af faget. Kvalifikationer beskrives som *"Indsigt i teorier og viden[...]"* mens kompetencerne betragtes som det at *"kunne gennemføre en analyse [...]"*.⁹ Der lægges altså vægt på en kunnen i kompetencebegrebet. I vores interview fremhæver informanterne flere steder at det netop er i øvelsestimerne at denne kunnen udvikles. Det udtrykkes fx således at *"der hvor [stoffet] sådan først rigtigt kommer til sin ret, det er når man ligesom får lov at binde det op på noget"*¹⁰ og *"det har været skide godt, at trække det ned så vi kan bruge det"*.¹¹ Her henvises der til øvelsestimerne som det sted hvor stoffet bliver praktiseret og studieordningens kompetencekrav udvikles. Ydermere fremgår det i studieordninger under faget

⁷ Flick, 2006, p. 247

⁸ Flick, 2006, p. 248

⁹ Studieordningen, p. 12

¹⁰ Bilag 4, linje 268-269

¹¹ Bilag 4, linje 271-272